

BÖLÜM 6

FEMİNİST PEDAGOJİ VE ELEŞTİREL PEDAGOJİ

Mustafa Ahmet CEBECİ¹

Aysun YURDAIŞIK²

GİRİŞ

Eğitim, toplumun statükosunu yeniden üreten veya onu dönüştürme potansiyeli taşıyan bir alan olmaktadır. Geleneksel eğitim modelleri, öğretmen merkezli yapıyla ve bilginin tarafsızlığını iddia eden pozisyonuyla, genellikle mevcut toplumsal hiyerarşileri sağlamlaştırmaktadır. Bu bağlamda, Eleştirel Pedagoji ve Feminist Pedagoji, mevcut tahakküm yapılarına karşı bir duruş sergilemekte, eğitimi özgürleşme ve sosyal adalet için bir araç olarak konumlandırmaktadır. Her iki yaklaşım da, eğitimsel uygulamaların politik olduğunu ve sınıfta kurulan iktidar ilişkilerinin sorgulanması gerektiğini savunmaktadır. Eleştirel Pedagoji, özellikle Freire'nin (2000) "bankacı eğitim" eleştirisiyle öne çıkmakta, Feminist Pedagoji ise "kişisel olan politiktir" ilkesini sınıfa taşımaktadır (Shrewsbury, 1987). Bu şekilde Eleştirel Pedagojinin ilk formülasyonlarında yeterince ele alınmayan toplumsal cinsiyet ve deneyim boyutlarını vurgulamaktadır. Bu bölüm, işte bu iki dönüştürücü pedagojinin temel kuramsal dayanaklarını incelemeyi, aralarındaki kesişim ve ayrışmaları analiz etmeyi ve eğitim pratiğine getirdikleri yenilikçi yaklaşımları tartışmayı amaçlamaktadır.

ELEŞTİREL PEDAGOJİNİN KURAMSAL TEMELLERİ

Eleştirel Pedagoji, kökenlerini 20. yüzyılın ortalarında Frankfurt Okulu'nun Eleştirel Kuram'ına dayandırmakta, ancak pedagojik alandaki en güçlü ifadesini Freire'nin eserlerinde bulmaktadır. Freire'ye (2000) göre, geleneksel eğitim, öğrencileri pasif bilgi alıcıları olarak gören ve "bankacı eğitim" modelini uygulamaktadır. Eleştirel Pedagoji bu modeli reddetmekte; eğitimin, öğrenci ve öğretmenlerin

¹ Bilim Uzmanı, macebeci@outlook.com, ORCID iD: 0000-0001-5154-2158

² Dr. Öğr. Üyesi, Çağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, aysunyurdaisik@cag.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-4226-500X

gelişim programlarında, sanatsal ifadeler ve drama gibi alternatif pedagojik araçların eleştirel bilinç ve sosyal adalet eğitimindeki rolüne ağırlık verilmelidir. Programlar, kadın öğretmenlerin ve öğrencilerin güçlenme süreçlerini desteklemeli, okullarda cinsel kimlik ve toplumsal cinsiyet konularında açık ve eleştirel diyalog kurmayı teşvik etmelidir. MEB, eğitim politikalarında sadece kız çocuklarının okullaşma oranlarını değil, aynı zamanda müfredatın ve sınıf içi etkileşimlerin toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ne ölçüde yeniden ürettiğini veya dönüştürdüğünü ölçen göstergeler geliştirmelidir. Son olarak, deneysel ve eleştirel çalışmalara yönelik fonlama ve destek mekanizmaları oluşturularak, bu alandaki araştırmaların ve uygulamaların yaygınlaşması teşvik edilmelidir.

KAYNAKLAR

- Ahmed, S. (2017). *Living a feminist life*. Duke University Press.
- Ahmed, S. (2021). *Complaint!*. Duke University Press.
- Arslan, M., & Aslan, M. (2020). Feminist pedagojinin Türkiye eğitim bağlamında uygulanabilirliği. *Eğitim ve Bilim*, 45(201), 89–104. <https://doi.org/10.15390/EB.2020.8945>
- Boal, A. (1979). *Theatre of the oppressed*. Pluto Press.
- Briskin, L. (2015). Feminist pedagogy: Teaching and learning liberation. In C. Skelton, B. Francis & L. Smulyan (Eds.), *The SAGE handbook of gender and education* (pp. 61–73). SAGE.
- Büyükyavuz, O. (2021). Eleştirel pedagojinin Türkiye'deki İngilizce öğretmeni adayları üzerindeki etkileri. *Journal of Teacher Education and Practice*, 14(2), 55–74.
- Cerenado, M., & Quimbo, M. (2022). Feminist pedagogy and empowerment: Rethinking women's roles in education. *Asian Journal of Education*, 42(3), 201–219.
- Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the intersection of race and sex. *University of Chicago Legal Forum*, 1989(1), 139–167.
- Crotty, M. (1998). *The foundations of social research: Meaning and perspective in the research process*. SAGE.
- Çelik, S. (2023). Türkiye eğitim sisteminde toplumsal cinsiyet ve eşitsizlik. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 27(3), 112–130.
- Çöker, D. (2020). Türkiye'de eğitim politikalarında toplumsal cinsiyet eşitsizliği. *Toplum ve Demokrasi*, 14(2), 75–96.
- Duncum, P. (2001). Visual culture: Developments, definitions, and directions for art education. *Studies in Art Education*, 42(2), 101–112. <https://doi.org/10.1080/00393541.2001.11652235>
- Freire, P. (1970). *Pedagogy of the oppressed*. Continuum.
- Freire, P. (2000). *Ezilenlerin pedagojisi* (Çev. D. Hattatoğlu & E. Özbek). Ayrıntı Yayınları.
- Giroux, H. A. (1997). *Pedagogy and the politics of hope*. Westview Press.
- Giroux, H. A. (2011). *On critical pedagogy*. Bloomsbury.
- hooks, b. (1994). *Teaching to transgress: Education as the practice of freedom*. Routledge.
- Llewellyn, A., & Llewellyn, J. (2015). Critical feminist pedagogy and intersectionality. *Gender and Education*, 27(6), 631–648. <https://doi.org/10.1080/09540253.2015.1069796>
- McLaren, P. (2007). *Life in schools: An introduction to critical pedagogy in the foundations of education* (5th ed.). Pearson.
- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. Jossey-Bass.
- Shrewsbury, C. (1987). What is feminist pedagogy? *Women's Studies Quarterly*, 15(3/4), 6–14.
- Toprak, M. (2019). Cinsiyet duyarlı pedagojik uygulamalar. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 9(1), 55–70. <https://doi.org/10.18039/ajesi.520653>
- Yılmaz, K. (2009). Eleştirel pedagoji ilkeleri ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(1), 23–58.